

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN TRUNG KIÊN

NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG VỀ TÀI NGUYÊN
CÂY THUỐC TRONG MỘT SỐ KIỂU THẢM
THỰC VẬT TẠI KHU DI TÍCH LỊCH SỬ TÂN TRÀO,
TỈNH TUYÊN QUANG

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN TRUNG KIÊN

NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG VỀ TÀI NGUYÊN
CÂY THUỐC TRONG MỘT SỐ KIỂU THẨM
THỰC VẬT TẠI KHU DI TÍCH LỊCH SỬ TÂN TRÀO,
TỈNH TUYÊN QUANG

Chuyên ngành: Sinh thái học

Mã số: 60.42.01.20

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Lê Ngọc Công

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng cá nhân tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Nếu sai tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Tác giả luận văn

Nguyễn Trung Kiên

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài luận văn thạc sĩ tại khoa Sinh học Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự ủng hộ, giúp đỡ nhiệt tình của các thầy cô giáo, gia đình và bạn bè.

Trước tiên tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc nhất đến thầy giáo **PGS. TS. Lê Ngọc Công** người đã tận tình hướng dẫn, truyền đạt những kiến thức, kinh nghiệm quý báu để tôi có thể hoàn thành luận văn này.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo khoa Sinh học, Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn toàn thể gia đình, bạn bè, đồng chí, đồng nghiệp đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong suốt thời gian qua.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 04 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Trung Kiên

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC HÌNH	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Đặt vấn đề	1
2. Mục tiêu nghiên cứu	2
3. Giới hạn nghiên cứu	2
Chương 1 TỔNG QUAN NHỮNG VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	3
1.1. Nghiên cứu về thảm thực vật, hệ thực vật	3
1.1.1. Trên thế giới	3
1.1.2. Ở Việt Nam	4
1.2. Nghiên cứu về dạng sống thực vật	8
1.2.1. Trên thế giới	8
1.2.2. Ở Việt Nam	10
1.3. Nghiên cứu về giá trị sử dụng của thực vật	11
1.3.1. Trên Thế giới	11
1.3.2. Ở Việt Nam	11
1.4. Tình hình nghiên cứu và sử dụng cây thuốc	12
1.4.1. Trên Thế giới	12
1.4.2. Ở Việt Nam	14
1.5. Nghiên cứu cây thuốc ở tỉnh Tuyên Quang và KVNC	17
Chương 2 ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	18
2.1. Đối tượng, địa điểm nghiên cứu	18
2.2. Nội dung nghiên cứu	18
2.2.1. Các kiểu thảm thực vật trong khu vực nghiên cứu	18
2.2.2. Đa dạng thực vật làm thuốc	18
2.3. Phương pháp nghiên cứu	18

2.3.1. Phương pháp điều tra theo tuyến và ô tiêu chuẩn	18
2.3.2. Phương pháp thu thập số liệu	19
2.3.3. Phương pháp phân tích mẫu thực vật	20
2.3.4. Phương pháp xử lý số liệu	20
Chương 3 ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, KINH TẾ, XÃ HỘI VÙNG NGHIÊN CỨU...	21
3.1. Điều kiện tự nhiên.....	21
3.1.1. Vị trí địa lí, ranh giới	21
3.1.2. Địa hình	22
3.1.3. Khí hậu - thủy văn.....	22
3.1.4. Tài nguyên	23
3.2. Đặc điểm kinh tế, xã hội	25
3.2.1. Đặc điểm về kinh tế.....	25
3.2.2. Đặc điểm về xã hội và cơ sở hạ tầng	26
3.3. Đánh giá chung về điều kiện tự nhiên, kinh tế, xã hội KVNC	28
3.3.1. Những yếu tố thuận lợi	28
3.3.2. Những yếu tố khó khăn	28
Chương 4 KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	30
4.1. Đa dạng các kiểu thảm thực vật trong KVNC	30
4.1.1. Thảm thực vật tự nhiên.....	30
4.1.2. Rừng trồng.....	34
4.2. Đa dạng các bậc taxon thực vật làm thuốc ở KVNC.....	34
4.3. Đa dạng thành phần loài cây thuốc trong các kiểu TTV nghiên cứu	38
4.3.1. Thành phần loài cây thuốc ở rừng nguyên sinh bị tác động.....	41
4.3.2. Thành phần loài cây thuốc ở rừng thứ sinh.....	45
4.3.3. Thành phần loài cây thuốc ở thảm cây bụi.....	50
4.3.4. Thành phần loài cây thuốc ở rừng Cọ	55
4.4. Đa dạng về dạng sống thực vật làm thuốc	58
4.4.1. Đa dạng về dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng nguyên sinh bị tác động.....	61
4.4.2. Đa dạng về dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng thứ sinh	63

4.4.3. Đa dạng về dạng sống thực vật làm thuốc ở thảm cây bụi.....	65
4.4.4. Đa dạng về dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng Cọ	67
4.5. Đa dạng về giá trị sử dụng cây thuốc chữa trị các nhóm bệnh.....	69
4.6. Đa dạng các bộ phận thực vật sử dụng làm thuốc	72
4.7. Đa dạng các loài cây thuốc quý hiếm có nguy cơ bị đe dọa trong các kiểu TTV nghiên cứu.....	75
4.7.1. Theo Sách đỏ Việt Nam (2007).....	76
4.7.2. Theo Nghị định 32/CP/2006.....	76
4.7.3. Theo danh lục đỏ cây thuốc (2004)	76
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	77
1. Kết luận.....	77
2. Kiến nghị.....	78
DANH MỤC CÔNG TRÌNH ĐƯỢC CÔNG BỐ	80
TÀI LIỆU THAM KHẢO	81
PHỤ LỤC.....	85

DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Viết đầy đủ
RNS	: Rừng nguyên sinh bị tác động
RTS	: Rừng thứ sinh
TCB	: Thảm cây bụi
RCO	: Rừng Cọ
TTV	: Thảm thực vật
CR	: Rất nguy cấp
EN	: Nguy cấp
VU	: Sẽ nguy cấp
KVNC	: Khu vực nghiên cứu
NĐ 32	: Nghị định 32/2006/NĐ - CP của Chính phủ
Nhóm IA	: Thực vật rừng nghiêm cấm khai thác, sử dụng vì mục đích thương mại
Nhóm IIA	: Thực vật rừng hạn chế khai thác, sử dụng vì mục đích thương mại
TĐT	: Tuyển điều tra
ODB	: Ô dạng bản
OTC	: Ô tiêu chuẩn
g	: Thân gỗ
t	: Thân thảo
b	: Thân bụi
l	: Thân leo
Ps	: Phụ sinh
Tre	: Thân tre
Cau	: Thân cau
SĐVN	: Sách đỏ Việt Nam
UBND	: Ủy ban nhân dân
UNESCO	: Tổ chức giáo dục, khoa học và văn hóa của Liên Hợp quốc
Nxb	: Nhà xuất bản
WHO	: Tổ chức Y tế thế giới
Ph	: Cây có chồi trên đất
Ch	: Cây có chồi mặt đất
He	: Cây chồi nửa ẩ
Cr	: Cây có chồi dưới đất
Th	: Cây có chồi 1 năm

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 4.1.	Phân bố cây thuốc trong các bậc taxon ở KVNC.....	34
Bảng 4.2.	Số lượng họ, chi, loài trong 2 lớp của ngành Ngọc lan (Magnoliophyta).....	35
Bảng 4.3.	So sánh tỉ lệ các họ, chi, loài cây thuốc với các họ, chi, loài thực vật ở khu vực nghiên cứu	36
Bảng 4.4.	Các chi có từ 2 loài làm thuốc trở lên ở KVNC	37
Bảng 4.5.	Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc trong các kiểu TTV tại KVNC	38
Bảng 4.6.	Bảng so sánh sự phân bố các họ, chi, loài trong hệ thực vật và cây thuốc trong từng kiểu TTV tại KVNC	39
Bảng 4.7.	Các họ có từ 4 loài cây thuốc trở lên trong các kiểu TTV tại KVNC ..	40
Bảng 4.8.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng nguyên sinh bị tác động	41
Bảng 4.9.	Các chi có từ 2 loài trở lên ở Rừng nguyên sinh bị tác động	44
Bảng 4.10.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng thứ sinh	45
Bảng 4.11.	Các chi có từ 2 loài trở lên ở rừng thứ sinh	49
Bảng 4.12.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở thảm cây bụi.....	50
Bảng 4.13.	Các chi có từ 2 loài trở lên ở thảm cây bụi.....	54
Bảng 4.14.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng Cọ	55
Bảng 4.15.	Các chi có từ 2 loài trở lên ở rừng Cọ tại KVNC	58
Bảng 4.16.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở KVNC.....	59
Bảng 4.17.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở Rừng nguyên sinh bị tác động của KVNC.....	61
Bảng 4.18.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở Rừng thứ sinh	63
Bảng 4.19.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở thảm cây bụi	65
Bảng 4.20.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng Cọ.....	67
Bảng 4.21.	Giá trị sử dụng cây thuốc chữa trị các nhóm bệnh	69
Bảng 4.22.	Các bộ phận của cây được sử dụng làm thuốc	72
Bảng 4.23.	Những loài cây thuốc quý hiếm có nguy cơ bị đe dọa	75

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1.	Sơ đồ bố trí OTC và ODB ở rừng nguyên sinh bị tác động, rừng thứ sinh, rừng Cọ.....	19
Hình 4.1.	Số lượng các họ, chi, loài cây thuốc trong các taxon thực vật	35
Hình 4.2.	Số lượng họ, chi, loài thực vật làm thuốc trong các TTV	38
Hình 4.3.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng nguyên sinh bị tác động	42
Hình 4.4.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng thứ sinh.....	46
Hình 4.5.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở thảm cây bụi	51
Hình 4.6.	Phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng Cọ	55
Hình 4.7.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở KVNC	59
Hình 4.8.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng nguyên sinh bị tác động.....	61
Hình 4.9.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng thứ sinh	63
Hình 4.10.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở thảm cây bụi.....	66
Hình 4.11.	Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở rừng Cọ	68